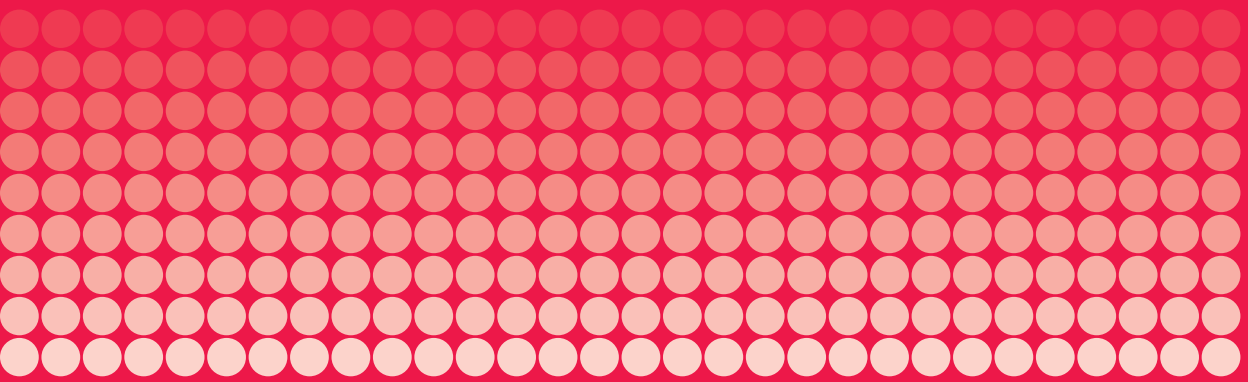

SIPRI YEARBOOK 2017

Armaments,
Disarmament and
International
Security

Sammanfattning

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI är ett oberoende internationellt institut med uppgift att forska om konflikter, försvarsmateriel, rustningskontroll och nedrustning. SIPRI grundades 1966 och tillhandahåller information, analyser och rekommendationer baserade på öppna källor till beslutsfattare, forskare, media och den intresserade allmänheten.

SIPRI YEARBOOK

I *SIPRI Yearbook 2017* presenteras både ursprunglig information inom områden som världens militärutgifter, internationell vapenhandel, vapenproduktion, kärnvapenarsenaler, väpnade konflikter och multilaterala fredsoperationer samt aktuella analyser av viktiga aspekter gällande vapenkontroll, fred och internationell säkerhet. SIPRI:s årsbok, som publicerades för första gången 1969, är dels skriven av forskare från SIPRI och dels av inbjudna, utomstående experter.

I detta häfte ges en sammanfattning av innehållet i *SIPRI Yearbook 2017* samt exempel på den information och de analyser som presenteras däri.

INNEHÅLL

1. Inledning	1
Del I. Väpnade konflikter och konflikthantering, 2016	
2. Väpnade konflikter och fredsprocesser	2
3. Väpnade konflikter och instabilitet i Mellanöstern och Nordafrika	4
4. Säkerhet i Europa	6
5. Fredsoperationer och konflikthantering	7
Del II. Säkerhet och utveckling, 2016	
6. Upprätthålla fred och hållbar utveckling på farliga platser	9
7. Hantera krissituationer: tvångsflyttningar i instabila situationer	10
8. Utforska kopplingarna mellan klimatförändringar och våldsamma konflikter	11
Del III. Militärutgifter och upprustning, 2016	
9. Militärutgifter	12
10. Internationell vapenhandel och vapenproduktion	14
11. Världens kärnvapenarsenaler	16
Del IV. Icke-spridning, rustningskontroll och nedrustning, 2016	
12. Kärnvapenedrustning, icke-spridning och rustningskontroll	18
13. Säkerhetshot från kemiska och biologiska material	20
14. Begränsning av konventionella vapen	21
15. Kontroll av handel med vapen och material med dubbla användningsområden	22

1. INLEDNING.

INTERNATIONELL SÄKERHET, UPPRUSTNING OCH NEDRUSTNING

DAN SMITH

I ett övergripande perspektiv för 2016 finner man en balans mellan negativ utveckling och det internationella systemets fortsatta funktion. Året slutade emellertid med tydliga tecken till oro för att bokslutet skulle tippa mot minussidan i den växande oron över hållbarheten för viktiga delar av den internationella säkerhetsstrukturen.

Konflikter i Mellanöstern fortsatte att orsaka mänskliga tragedier och storskaliga flyktningströmmar, och våldsamma konflikter fortsatte i flera andra delar av världen, i synnerhet i Afrika, Asien och i viss utsträckning Östeuropa. Utvecklingen av Nordkoreas kärnkraftsprogram bidrog till internationell politisk instabilitet med potentiellt allvarliga dominoeffekter. Det finns även poster på plussidan. Klimatavtalet från Paris 2015 trädde ikraft i november 2016, kärnavtalet med Iran från 2015 började genomföras på utsatt tid i början av 2016 och FN:s generalförsamling antog en resolution om att inleda förhandlingar under 2017 om eliminering av kärnvapen. Framsteg gjordes också i arbetet med att övervaka den pågående implementeringen av FN:s 2030-agenda för internationell social och ekonomisk utveckling. Ett viktigt bidrag till plussidan av bokslutet för 2016 var fredsavtalet i Colombia.

Ändå har nästan alla stora globala indikatorer för fred och säkerhet gått i en negativ riktning: mer militärutgifter, ökad vapenhandel, fler våldsamma konflikter och militärteknikens fortsatta framsteg. Befintliga multilaterala och bilaterala avtal

och processer för rustningskontroll är också utmanade, inte minst på grund av det försämrade förhållandet mellan Ryssland och USA, som väcker frågor som rör hela världen och som är av en potentiellt epokgörande omfattning. Höll de stora framgångarna i fredliga relationer sedan slutet av det kalla kriget nu på att vända? Skulle återgången till den strategiska konkurrensen mellan stormakterna få negativa konsekvenser för hanteringen av den ökade konfliktrisen? Dessa osäkerheter, i kombination med den politiska utvecklingen i Europa och USA – i synnerhet omröstningen i Storbritannien om att lämna EU och valet av Donald J. Trump till USA:s president – verkade tyda på ett betydligt svagare engagemang för internationella institutioner och en förnyad tonvikt i flera nyckelstater på ett snävt definierat nationellt intresse.

Omfattningen av de utmaningar som mänskligheten står inför har sammanfattats i uttrycket ”antropocen” för den nuvarande tidsåldern, vilket beskrivs som en tid då mänsklig aktivitet har en dominerande inverkan på klimat och miljö. Det är oroväckande att konstatera att samarbete nu verkar svårare att uppnå än det verkat vara under större delen av tiden efter slutet av det kalla kriget, i en tid då det behövs mer än någonsin. Erfarenheten har visat att internationellt samarbete kan fungera. Men är den internationella samarbetsviljan lika kraftig som de problem man behöver ta itu med? ●

2. VÄPNADE KONFLIKTER OCH FREDSPROCESSER

Väpnade konflikters mönster, 2007–16

Mönstret för väpnade konflikter och fredsprocesser under 2016 ser ut att bekräfta den senaste trenden av en omsvängning från freden efter det kalla kriget, men bilden är blandad. Enligt Uppsala Conflict Data Program (UCDP) minskade antalet aktiva väpnade konflikter från 52 till 49 under 2016. Trots denna minskning bekräftas dock under 2016 trenden med ett betydligt större antal konflikter under de senaste tre åren jämfört med perioden 2007–13. Jämförelser över en längre period visar att antalet väpnade konflikter de senaste åren har motsvarat antalet under perioden 1990–92. De två perioderna 1990–92 och 2014–16 utgör två distinkta toppar i tiden efter det kalla kriget. Mycket av ökningen av antalet konflikter 2014–16 härrörde från spridningen av den islamiska staten (IS), som ofta förändrade aktiva konflikter vilket gjorde att de registrerades som nya konflikter i UCDP:s data.

Av de 49 aktiva konflikterna under 2016 utkämpades två mellan stater (Indien-Pakistan och Eritrea-Etiopien) och de övriga 47 utkämpades inom stater och rörde styre (22), territorium (24) eller båda (1). Det finns ett tydligt aktuellt mönster av en större andel inomstatliga konflikter som involverar trupper från andra stater på en av eller båda sidorna av de stridande parterna. 2016 internationaliserades över en tredjedel (38 procent) av de inomstatliga konflikterna på detta sätt. De flesta av dessa (13 av 18) utkämpades mot islamistiska organisationer.

UCDP registrerade 12 krig, definierat som en väpnad konflikt som resulterar i 1000 stridsrelaterade dödsfall, under 2016,

GLOBAL PEACE INDEX, 2017

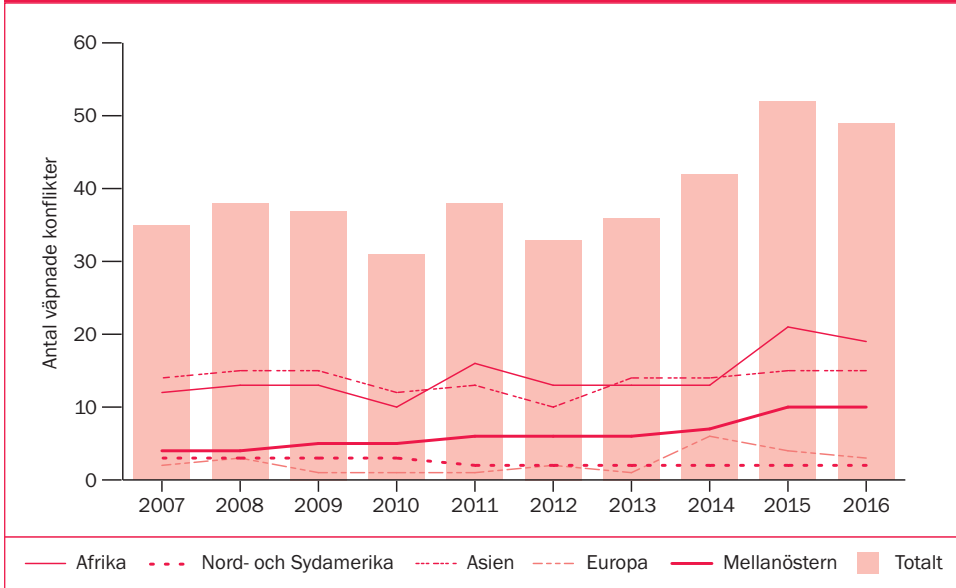
Globalt fredsindex (Global Peace Index, GPI) framställt av Institute for Economics and Peace, använder 23 indikatorer för att rangordna 163 nationer och territorier efter deras relativa "fredsstatus". Den totala GPI-poängen förbättrades 2016, men den genomsnittliga landspoängen är lägre nu än 2008. Den största försämringen avseende fred skedde i Nordamerika, och mindre försämringar noterades i Afrika söder om Sahara och Mellanöstern och Nordafrika. De största förbättringarna avseende fred skedde i Sydamerika, Ryssland och Eurasien och Asien-Stillhavsområdet. Terrorismens inverkan ökade 2016, vilket följde en tioårig trend. Totalt 60 procent av länderna i GPI har upplevt en ökning av terrorismen sedan 2007, och terrorismens inverkan har mer än fördubblats i 22 länder.

Plats	Land	Poäng	Förändring
1	Island	1,111	-0,081
2	Nya Zeeland	1,241	-0,044
3	Portugal	1,258	-0,098
4	Österrike	1,265	-0,013
5	Danmark	1,337	+0,091
159	Jemen	3,412	+0,013
160	Sydsudan	3,524	-0,069
161	Irak	3,556	-0,014
162	Afghanistan	3,567	+0,029
163	Syrien	3,814	+0,008

vilket är ett mer än under 2015. Tre av de krig som registrerades under 2015 hade nedtrappats till en nivå av en mindre väpnad konflikt under 2016 (Nigeria, Pakistan och Ukraina). Fyra tidigare registrerade konflikter eskalerade till krigsnivå: Afghanistan-IS, Libyen-IS, Turkiet-IS och

REGIONAL DISTRIBUTION OCH TOTALT ANTAL VÄPNADE KONFLIKTER, 2007-16

Turkiet-Kurdistan. Afrika var den region som hade flest antal konflikter under 2016 (19 aktiva konflikter) följt av Asien (15 konflikter). Tio konflikter registrerades i Mellanöstern, tre i Europa och två i Nord- och Sydamerika.

Den konfliktrelaterade utvecklingen har varit nedslående under senare år, inte minst i Mellanöstern, men inte alla förändringar har varit negativa. Medan många konflikter började eller upptrappades upphörde många andra att vara aktiva eller nedtrappades. Minskningen i antalet konflikter i Latinamerika är särskilt värd att notera. Efter fredsavtalet 2016 mellan Colombias revolutionära väpnade styrkor – folkets armé (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia-Ejército del Pueblo, FARC-EP) och Colombias regering och med pågående förhandlingar med den nationella befrielsearmén (Ejército de Liberación Nacional, ELN), den enda gerillagrupper som fortfarande är i konflikt med den colombianska

regeringen, verkar det troligt att regionen snart inte kommer att ha några aktiva konflikter.

Islamistiska väpnade konflikter

Ungefär en tredjedel av världens islamistiska väpnade konflikter äger rum i Mellanöstern och Nordafrika, en tredjedel i Afrika söder om Sahara och resten till stor del i Asien. I vissa fall kan en upptrappning observeras över tid från en inte nödvändigtvis religiöst sammansatt opposition till ett uttryckligt islamistiskt missnöje, följt av en omvandling till transnationella islamistiska ambitioner. Behovet av att känna igen och konstruktivt hantera denna typ av konflikt vid varje steg av dess eskalering och att försöka lösa den är av stor betydelse för konfliktförebyggande politik. Sydostasien utmärker sig som en region som bryter mot den empiriska trenden, där andelen islamistiska väpnade konflikter verkar minska. ●

3. VÄPNADE KONFLIKTER OCH INSTABILITET I MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA

Mellanöstern och Nordafrika (MENA) stod i centrum för de globala säkerhetsfrågorna under 2016. En mängd faktorer förklarar regionens till synes kroniska osäkerhet och ihållande känslighet för väpnad konflikt, såsom bristande styrelseskick i de flesta arabiska länder, de alltjämt pågående konsekvenserna av den USA-ledda koalitionen invasion av Irak 2003 och de komplexa relationerna och rivaliteterna bland regionala makter. Under 2016 använde minst 7 av de 16 länderna i regionen militära styrkor i strider på sitt eget territorium och 11 använde dem på andra länders territorier.

En nyckelfaktor i MENA:s säkerhetsprofil är följdeffekterna av den arabiska våren 2011. Fem år efter är det bara i Tunisien som blommorna blommar, även om landets väg till en stabil demokrati fortfarande är kantad med risker.

Syrien

Kriget i Syrien har resulterat i en förflyttning av hälften av befolkningen – över 4,8 miljoner som internationella flyktingar och över 6,3 miljoner som internt fördrivna - och över 400 000 döda, även om det inte finns någon tillförlitlig statistik över skadade och döda. Bland den komplexa sammansättningen av stridande styrkor i Syrien lutade maktbalansen ganska kraftigt till förmån för president Bashar al-Assad under 2016 till följd av tre viktiga händelser: den ryska luftkampanjen till stöd för den syriska regeringen, kombinerad med stöd av markstyrkor från Iran och Hizbollah, Turkiets försoning med Ryssland och dess efterföljande politiska kursändring från ett regimskifte i Syrien

till att säkra fortsatt turkiskt inflytande samt nederlaget för anti-regeringsstyrkor i östra Aleppo i december 2016. I slutet av året hade USA blivit åsidosatt i de regionala fredsförhandlingarna och Iran, Ryssland och Turkiet stod i täten för diskussionerna om Syrien och Assads framtid.

Libyen och Jemen

I slutet av 2016 var Libyen fortfarande fast i de kaotiska efterdyningarna av inbördeskriget 2011 och internationell intervention och söker fortfarande en väg till stabilitet och säkerhet för sina medborgare.

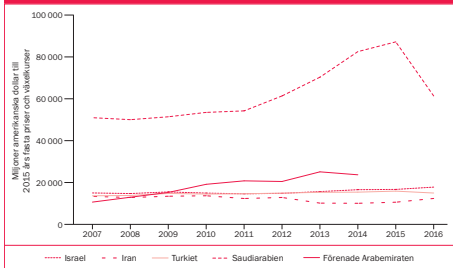
Den interstatliga relation som är den mest framträdande och den mest komplexa och farligaste i regionen är den mellan Iran och Saudiarabien. Ett stort problem som förvärrar de dåliga iransk-saudiarabiska relationerna är Jemen, där det har pågått ett periodvis återkommande inbördeskrig sedan 2004. Saudiarabiska och andra arabiska styrkor har varit inblandade sedan 2015. I slutet av 2016 var den saudiarabiska interventionen förenad med en stor humanitär kris och hade misslyckats med att tillfoga avgörande nederlag för Huthi-styrkorna.

Islamiska staten

Den islamiska staten (IS) förblev en mäktig kraft och stod i centrum för internationell oro under 2016, trots att den drabbades av betydande motgångar i Irak, Syrien och Libyen. Ramverket för Operation Inherent Resolve, den USA-ledda globala koalitionen som bildades i september 2014, fortsatte att bestämma takten för externa militära insatser mot IS under 2016. Medan kärnan av IS medlemmar finns kvar i Irak och Syrien har dess verksamhet förstärkts av ett nätverk av utländska krigare och anknutna grupper i flera länder över

DE FEM STATERNA I MELLANÖSTERN MED STÖRSTA MILITÄRUTGIFTERNA, 2007–16

fyra kontinenter. Terrorattacker som tillskrivs gruppen eller individer som den har inspirerat kostade hundratals liv i Mellanöstern, Afrika, Sydasiens och Europa under 2016.

IS förlitar sig på infrastruktur och institutioner som vanligtvis är förknippade med en stat, till exempel oljeförsäljning, beskattning, kontanta tillgångar, försäljning av antikviteter och lösensummor samt tillgång till nationella eller internationella finansiella system. Dessa intäktsströmmar är också nyckelpunkter för sårbarhet, och att rikta sig mot dem har stått i fokus för ett internationellt ekonomiskt krig som förs av flera länder och som både har en militär dimension (t.ex. luftangrepp mot oljefrastruktur, kontanta tillgångar och viktiga finansiella operatörer inom IS) och en icke-militär dimension (t.ex. att förhindra donationer, frysa tillgångar och hämma handel med gruppen). Internationella insatser gjordes också för att bekämpa IS-propaganda och motverka våldsbejakande extremism mer allmänt, om än med blandade resultat.

Trots att IS förlorat territorium under 2016 kommer deras mål och terrorkapacitet troligen att bestå under de närmaste åren, förmodligen i en annan och ännu mer oförsonlig form.

Militärutgifter och vapenhandel i Mellanöstern

Trender och mönster för militärutgifter och vapenöverföringar till länder i Mellanöstern visar på vikten av militära resurser i regionen. Militärutgifter som del av bruttonationalprodukten, även känd som den militära bördan, tenderar att vara särskilt höga. De totala militärutgifterna i Mellanöstern för 2015 och 2016 kan inte beräknas eftersom uppgifter saknas. Detta speglar en allmän brist på transparens och ansvarighet för militära frågor i regionen. Saudiarabien har störst militärutgifter i Mellanöstern och innehar en fjärde plats i världen 2016.

Vapenimporten till Mellanöstern ökade med 86 procent mellan 2007–11 och 2012–16. Mellanöstern stod för 29 procent av den globala vapenimporten 2012–16, vilket gör den till den näst största importregionen för den perioden. Många länder i Mellanöstern har införskaffat sofistikerade militära system som sannolikt kommer att öka deras militära kapacitet avsevärt. USA och flera västeuropeiska länder fortsatte att vara de största vapenleverantörerna till de flesta länder i regionen under hela 2012–16. Det är troligt att vapenimporten har bidragit till instabilitet, våldsamma konflikter och kränkningar av de mänskliga rättigheterna i regionen. ●

4. SÄKERHET I EUROPA

Kooperativ säkerhet hårt ansträngd

I slutet av det kalla kriget verkade de bakomliggande orsakerna till konfrontation i Europa ha eliminerats. En gemensam bedömning av de viktigaste problemen som Europa stod inför och en gemensam strategi för att hantera dem verkade möjlig. Genom att bygga en regelbaserad europeisk ordning för att organisera samarbetet kunde länderna noggrant behandla politiska, politisk-militära och ekonomiska samt frågor om miljö och människors säkerhet inom ramen för en övergripande säkerhetsstrategi.

Händelser under 2016 stärkte uppfattningen att alla delar av det europeiska kooperativa säkerhetssystemet var hårt belastade. Det stegvis ökande avståndet mellan Ryssland och EU:s medlemsländer och NATO har lett till en förändrad politisk-militär politik, militär modernisering och anpassade styrkepositioner som kan öka risken för konfrontation och, i krissituationer, militära konflikter mellan stora militära makter. I slutet av året föreslog Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) en förnyad tonvikt på hanteringen av de politisk-militära aspekterna för säkerhet.

Omfattningen av de politiska och mänskliga rättigheterna i det europeiska säkerhetssystemet prövades också på olika sätt. Viktiga säkerhetsinstitutioner, OSSE, EU och Europarådet bemötte med blandad framgång behovet av att skydda rättsväsendets oberoende och skydda mediefriheten samtidigt som man bekämpar hatpropaganda, skyddar minoriteternas rättigheter och ser till att stater uppfyller sina lagliga skyldigheter avseende den humana behandlingen av flyktingar.

Väpnade konflikter på det postsovjettiska området

Väpnade konflikter har kommit tillbaka i Europa, i synnerhet genom en upp-trappning av våldet i några av de utdragna konflikterna på det postsovjettiska området som uppstod under Sovjet-unionens sista år och de år som följde dess upplösning. Försöken att hitta en varaktig fred i östra Ukraina, där konflikter nu har krävt omkring 10 000 liv, har inte lett till resultat. Alla dessa konflikter kan leda till en betydande upp-trappning.

Turkiet

Den senaste utvecklingen i Turkiet uppvisar en nationell, regional och internationell säkerhetsmiljö som är den mest komplexa i Europa. De dramatiska händelserna 2016 – som omfattade en serie våldsamma attacker, ett försök till statskupp och efterföljande repressiva åtgärder från regeringen mot misstänkta konspiratörer och andra dissidenter – gjorde året till ett av de mest utmanande under landets moderna historia. I slutet av 2016 hade vare sig konflikterna vid landets gränser mot Irak och Syrien, deras återverkningar som den stora fördrivningen av civila, eller uppblussandet av inhemsk och internationell masspåverkande terrorism avtagit. Interna politiska och konstitutionella utmaningar till följd av den misslyckade kuppen konkurrerade med viktiga omvärderingar av relationerna med landets nyckelpartner: EU, Ryssland och USA. ●

5. FREDSDOPERATIONER OCH KONFLIKTHANTERING

Trender och utvecklingar i fredsoperationer under 2016

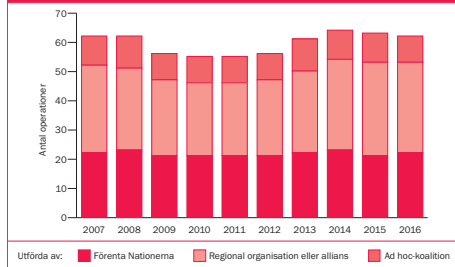
Under 2016 stod det klart att många av trenderna avseende antalet uppdrag och personal nått sin topp och nu sakta verkar avta eller jämnas ut. Två nya fredsoperationer inleddes: FN:s uppdrag i Colombia och EU:s militärutbildningsuppdrag i centralafrikanska republiken (CAR) (EUTM RCA). Fyra uppdrag avslutades: EU:s militära rådgivande uppdrag i CAR (EUMAM RCA), Frankrikes Operation Sangaris (även i CAR), EU:s rådgivningsuppdrag för säkerhetsreformer i Demokratiska republiken Kongo (EUSEC RD Congo) och EU:s polisuppdrag (EUPOL) i Afghanistan. Antalet aktiva fredsoperationer under 2016 minskade med ett jämfört med 2015 (till 62). Totalt antal utstationerad personal minskade med 6 procent till 153 056, vilket följde den trend som inleddes 2012.

Medan FN fortfarande klart utgör huvudaktören i fredsoperationer har efter tre år i rad med personalökningar i FN-operationer trenden vänt under 2016. Trenden med personalminskningar ser ut att fortsätta. FN-operationen i Elfenbenskusten (UNOCI) och FN-uppdraget i Liberia (UNMIL) är planerade att dras ner medan andra FN-operationer når godkända personalnivåer och sedan länge planerade operationer på platser som Burundi, Libyen, Syrien, Ukraina och Jemen ser ut att aldrig komma till stånd.

Fredsoperationer i Afrika

Afrika stod fortfarande i främsta fokus avseende fredsoperationer. Enligt rekommendationerna i rapporten från FN:s

ANTAL MULTILATERALA FREDSDOPERATIONER, EFTER TYP AV UTFÖRANDE ORGANISATION, 2007-16

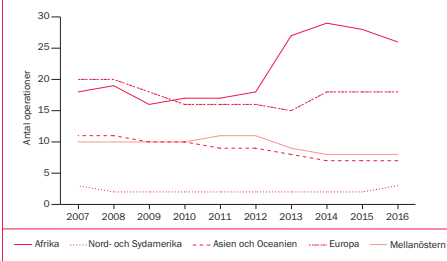
oberoende högnivåpanel om fredsbevarande insatser (HIPPO-rapporten) fördjupar FN, Afrikanska unionen (AU) och de regionala ekonomiska gemenskaperna och regionala mekanismerna sina partnerskap. Finansiering av afrikanska operationer är fortfarande en av huvudutmaningarna. År 2016 beslutade AU:s församling av stats- och regeringschefer att öka AU:s bidrag till finansieringen av alla AU:s fredsbevarande insatser till 25 procent år 2020 genom en importavgift på 0,2 procent på ”förmånsberättigad import” till kontinenten. Afrikanska aktörer kommer dock att förbli beroende av extern finansiering på kort till medellång sikt, och vissa externa aktörer, särskilt EU och dess medlemsstater, blir mindre generösa och mer krävande. Detta utgör ekonomiska utmaningar för flera afrikanska fredsoperationer, av vilka vissa står inför potentiell nedläggning eftersom bidragsgivare överväger att dra tillbaka sina trupper.

Operationer i gråzonen

Militär och civil personal utplaceras allt precis inom eller strax utanför SIPRI:s definition av multinationella fredsoperationer. Medan länder som bidrar med trupper och värdnationer i vissa fall skulle

**ANTAL MULTILATERALA
FREDSOPERATIONER, EFTER
REGION, 2007-16**

bli hjälpta om FN:s säkerhetsråd kunde tänka sig att bevilja och finansiera operationer, t. ex. den multinationella gemensamma insatsstyrkan (MNJTF) mot Boko Haram, vägrar i andra fall värdnationer att ta emot en fredsoperation på deras mark. Denna typ av insatser kan ses som ett intrång i den nationella suveräniteten och kan också bidra till en bild av statens misslyckande. Exempel på detta är (a) Burundis motstånd mot utplaceringen av African Prevention and Protection Mission i Burundi (MAPROBU), AU:s människorätts- och militära experter och FN:s polisbidrag till Burundi, (b) Syriens motvilja att ens tillåta observation av evakueringen från östra Aleppo till andra stadsdelar och (c) Colombias insisterande på att göra FN:s uppdrag i Colombia till ett politiskt uppdrag snarare än en fredsbevarande insats. Denna utveckling betonar vikten av att ytterligare utvidga datainsamling och fördjuper analyser av insatser i gräzonen.

Skydd av civilbefolkningen

Att skydda civilbefolkningen är en annan utmaning som AU och FN står inför. Det internationella samfundets oförmåga i Ukraina och Syrien har gjorts smärtsamt tydlig och uppmärksammas ofta i media.

Oförmågan att hantera situationen i Sydsudan har fått mindre uppmärksamhet. Med cirka 200 000 civila under sitt beskydd på POC-platser (Protection of Civilian) står FN-uppdraget i Sydsudan (UNMISS) inför oerhörda utmaningar. Flera attacker på POC-platser under 2016 visade att tillhandahållandet av skydd för civilbefolkningen vida översteg UNMISS:s förmåga och att POC-platserna väckte orealistiska förväntningar bland de som hade väntat sig bli skyddade. Dessutom, eftersom många civila redan bott på POC-platserna i mer än tre år har dessa platser snarare än att utgöra en tillfällig lösning i praktiken blivit läger för internt fördrivna personer, vilket kräver härtill förenade nivåer av intern säkerhet och levnadsstandard. Eftersom POC-platserna i Sydsudan sannolikt kommer att finnas kvar i många år framöver är det viktigt att UNMISS drar lärdom av händelserna 2016. ●

6. UPPRÄTTHÅLLA FRED OCH HÅLLBAR UTVECKLING PÅ FARLIGA PLATSER

Den 1 januari 2016 lanserade FN officiellt 2030-agendan för hållbar utveckling. Syftet är att de 17 hållbara utvecklingsmålen ska uppnås senast 2030. Detta återspeglar det faktum att fred och utveckling är kontinuerliga processer som man hela tiden måste arbeta på och att det kan ta årtionden av ansträngningar innan man kan förverkliga några resultat. Förenat med den hållbara utvecklingsagendan är FN:s nya koncept för varaktig fred, vilket kräver bättre kopplingar mellan FN:s tre grundpelare: fred och säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter samt humanitära åtgärder. Det ersätter ett sekventiellt tillvägagångssätt för konfliktlösning som ofta resulterade i ett stort antal förebyggande åtgärder, humanitära insatser, fredsbevarande åtgärder, fredsbyggande och utveckling – och kräver bättre kopplingar och delning av instrument mellan dessa olika typer av åtgärder.

Bakgrunden till utvecklingen av FN:s ramverk för varaktig fred var en situation med ”fickor” av våld koncentrerade till världens farliga platser, komplexa humanitära nödsituationer och begränsade möjligheter att förhindra, reagera på, hantera och återhämta sig från konflikter. Att upprätthålla fred är också kopplad till principerna om nationellt ägande och inklusivitet, och är förenligt med begreppet positiv fred.

För en varaktig fred strävar man efter att leda aktörer bort från strukturellt våld och mot samarbetslösningar och utveckling, och därmed mot positiva fredsresultat. Det är viktigt att man förstår den väpnade konfliktens långsiktiga inverkan på utvecklingen och att genomförandet av

freden sker med hänsyn till detta. Medan ett typiskt inbördeskrig varar i 7 år tar det 14 år att återhämta sig från det ekonomiskt. Riskerna för bakslag är höga och det kan ta 25 år att bygga upp förlorade statliga system och institutioner till en nivå av ”tillräckliga” styrelseformer. Inte förrän under de senaste 10 åren har Kambodja, Laos och Vietnam börjat komma igång ekonomiskt efter årtionden av konflikter följt av årtionden av återhämtning. Detta tyder på att de pågående konflikterna och statens upplösning i Libyen, Sydsudan och Jemen kommer att leda till i genomsnitt ytterligare 15–25 år av förlorad utveckling.

Flera viktiga händelser ägde rum 2016 på området för att förebygga våldsbejakande extremism, humanitära åtgärder och agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Dessa områden visar på några av de mekanismer genom vilka begreppet varaktig fred integreras i global fred och utvecklingspraxis. Till exempel resulterade Världstoppmötet om humanitära frågor i maj 2016 i över 3100 individuella och gemensamma åtaganden inom kärnområden såsom politiskt ledarskap för att förebygga och lösa konflikter, upprätthålla normerna som skyddar mänskligheten och bättre riktade medel för humanitärt bistånd.

Medan konceptet för konfliktförebyggande mestadels förblir en målsättning, kan flera utvecklingar under 2016 – såsom Världstoppmötet om humanitära frågor, Sendai-ramverket, Det globala partnerskapet för beredskap och Den globala alliansen för urbana kriser – tolkas som investeringar för att upprätthålla fred och möjliggöra vägar till en positiv fred. ●

7. HANTERA KRISITUATIONER: TVÅNGSFÖRFLYTTNINGAR I INSTABILA SITUATIONER

Under 2016 fortsatte tvångsförflyttningar att vara en stor utmaning för människors säkerhet, framförallt i Mellanöstern och Afrika, som tillsammans för närvarande står för över två tredjedelar av världens fördrivna befolkning. Under de senaste åren har antalet tvångsfördrivna personer, över 60 miljoner, ökat avsevärt i jämförelse med exempelvis befolkningstillväxt eller generell migration. Denna ökning har orsakats av nya förflyttningskriser (som i Jemen och Sydsudan), i kombination med utdragna kriser (som i Syrien och Afghanistan) och det låga antalet återvändande. En klar majoritet av dessa tvångsförflyttningar orsakades främst av väpnade konflikter.

Utmaningarna är särskilt framträdande med tanke på koncentrationen av tvångsfördrivna personer till begränsade geografiska utrymmen – i en stad, vid en gräns, i ett läger eller längs en smal transitväg - och framför allt över ett litet antal länder. Denna koncentration leder till ett behov av att hantera kriser, överbeläggningar och härmed förenade problem, framför allt otillräckligt fysiskt skydd, hälsovårdsproblem, ökad resursbrist och förlust av försörjning och utbildningsmöjligheter.

Statskoncentrerade strukturer för hantering av tvångsförflyttningar och avsaknaden av en gemensamt överenskommen internationell rättslig ramverk utgör allvarliga hinder för en framgångsrik hantering av både kortsiktiga mänskliga säkerhetsbehov och långsiktiga utmaningar, såsom den rättsliga statusen för fördrivna personer i ett värdland och de konsekvenser detta får på försörjning och

andra möjligheter. Medan befintlig internationell rätt erbjuder skydd för de som flyr från sitt hemland och söker skydd i andra länder har de flesta större flyktingmottagande länder inte skrivit under FN:s flyktingkonvention. Konventionen gäller dock inte för internt fördrivna personer – den grupp som utgör den stora majoriteten av de som är tvångsfördrivna.

Det bästa sättet att förstå de faror som finns med förflyttningar, och därmed bättre kunna hantera dem, är genom deras gemensamma sammanhang av storskaliga förflyttningar i bräckliga och våldsamma situationer. Medan bräcklighet avser samhällenas ökade utsatthet för risker förenat med en låg förmåga att kunna mildra eller absorbera dem, var våldsamma konflikter också nära förknippade med alla större förflyttningskriser under 2016.

Djupet och bredden av pågående förflyttningar kan få följd effekter på andra samhällen och länder. Regionala och internationella processer har inlett för att ta itu med de humanitära utmaningarna med förflyttningar och de problem som de flyktingmottagande länderna och andra länder står inför. Under 2016 tog FN:s generalförsamling det första steget mot en politisk process för att utforma en internationell ram för säker migration som innefattade en mer rättvis fördelning av flyktingmottagande och stöd till flyktingar. Men vissa processer riskerar att undergräva den internationella rättsliga ram som för närvarande skyddar flyktingar. Till exempel, vid minst två tillfällen under 2016 försökte EU nå politiska lösningar med länder med ett stort flyktingmottagande som inte hade någon skriftlig eller rättslig grund. ●

8. UTFORSKA KOPPLINGARNA MELLAN KLIMATFÖRÄNDRINGAR OCH VÅLDSAMMA KONFLIKTER

De säkerhetsutmaningar som följer av klimatförändringar är mångfacetterade och påverkar människors, samhällets och statens säkerhet. Dessutom beror klimatförändringars inverkan på till exempel livsmedels- eller vattenförsörjning mycket på socioekonomiska förhållanden, vilket innebär att samma inverkan kan ha olika konsekvenser beroende på sammanhanget. Därför utgör klimatförändringar en ytterligare belastning på människors och samhällens sårbarhet världen över och har särskilt negativa effekter i redan instabila situationer.

En typ av säkerhetsutmaning i samband med ett förändrat klimat är den ökade risken för våldsam konflikt. En stor del av forskningen under det senaste årtiondet har undersökt kopplingen mellan klimat och konflikt och dess inverkan på det politiska beslutsfattandet, framför allt i utrikes-, försvars- och utvecklingspolitiken.

I Östafrika till exempel har fyra mekanismer som sammankopplar klimatförändringar med våldsam konflikt identifierats: försämrade försörjningsvillkor, migration och förändring av rurala rörlighetsmönster, taktiska överväganden av väpnade grupper och elitens utnyttjande av lokala missförhållanden. Medan de två första mekanismerna huvudsakligen handlar om orsakerna till konflikter handlar de senare om att ändra konfliktens dynamik. Denna skillnad illustrerar att mekanismerna både interagerar med och kompletterar varandra.

Mekanismer som kopplar samman klimatförändringarnas inverkan på fred och konflikt kan också undersökas i samband med extrema väderhändelser. Bland de dödligaste extrema väderhändelserna som

inträffade mellan 2000 och 2016 var den tropiska cyklonen Nargis i Burma 2008, värmeböljorna på norra halvklotet 2010 och de tropiska cyklonerna i Filippinerna 2013. Våldsam konflikt blev ett resultat i några av dessa fall. Genom att fokusera på dessa händelser är det möjligt att identifiera inte bara de mekanismer som kopplar samman extrema väderhändelser med våldsam konflikt, utan också de mekanismer som gör det möjligt att lösa motsättningarna på ett fredligt sätt. Fyra mekanismer identifierades. De två första – kampen om knappa resurser och konflikthanteringsinstitutionernas misslyckande – är kopplade till ökad risk för våldsam konflikt. Den tredje mekanismen – skapande av social sammanhållning – illustrerar emellertid hur extrema väderhändelser i konfliktområden ibland underlättar skapandet av social sammanhållning och möjliggör samarbete snarare än att fördjupa de pågående konflikterna. Den fjärde mekanismen – accelerering av omvandlingen – lägger tonvikten på den sociala dynamiken efter en katastrof, som i de utvalda fallen saknar en tydlig riktning när det gäller att öka eller minska risken för våldsam konflikt efter en extrem väderhändelse.

En av de politiska konsekvenserna är betydelsen av att mildra de negativa effekterna av klimatförändringar på försörjningsmöjligheter och behovet av adekvata konfliktlösningsmekanismer. Det är också viktigt att notera att klimatförändringar inte alltid leder till våldsam konflikt. Mänsklig påverkan genomsyrar varje länk i kedjan från klimatförändringar till våldsam konflikt. Detta utgör en grund för att kunna undersöka hur fred kan upprätthållas och formas inför stora påfrestningar, inklusive klimatförändringarna. ●

9. MILITÄRUTGIFTER

Världens samlade militärutgifter för 2016 beräknas uppgå till 1 686 miljarder dollar, vilket är 2,2 % av världens totala bruttonationalprodukt (BNP), eller 227 dollar per person. De totala globala utgifterna för 2016 var ungefär konstanta jämfört med 2015 och låg bara 0,4 procent högre i reellt värde.

De årliga militärutgifterna i Nordamerika ökade för första gången sedan 2010, medan utgifterna i Västeuropa ökade med 2,6 procent 2015. Utgifterna fortsatte att öka i Asien och Oceanien och Östeuropa. Däremot minskade militärutgifterna i Afrika, Syd- och Centralamerika och Västindien samt i de länder i Mellanöstern för vilka data finns tillgängliga. Sammantaget har ökningarna av militärutgifter i Asien och Oceanien, Europa och Nordamerika nästan helt kompenseras av minskningar i övriga utvecklingsländer.

Med totalt 611 miljarder dollar hade USA de största militärutgifterna 2016. Utgifterna ökade med 1,7 procent jämfört med 2015, den första årliga ökningen sedan 2010 när USA:s militärutgifter nådde sin topp. Det finns en osäkerhet om den framtida inriktningen på de amerikanska militärutgifterna, men uppskattningar i försvarsbudgeten tyder på en blygsam ökning av utgifterna för upphandling och forskning, utveckling, test och utvärdering (RDT&E) för 2017 och betydande ökning under perioden 2018–21.

Effekterna av oljeprischocken

Den kraftigt sjunkande oljepriset, som följde på priset på slutet av 2014, hade en betydande inverkan på många oljeexportberoende länder. Där det hade funnits ett nära samband mellan höga oljepriser och stigande militärutgifter under de senaste

VÄRLDENS MILITÄRUTGIFTER, 2016

Region	Utgifter (miljarder \$)	Förändring (%)
Afrika	(37,9)	-1,3
Nordafrika	(18,7)	1,5
Afrika söder om Sahara	19,2	-3,6
Nord- och Sydamerika	693	0,8
Centralamerika och Västindien	7,8	-9,1
Nordamerika	626	1,7
Sydamerika	58,8	-7,5
Asien och Oceanien	450	4,6
Central- och Sydasien	73,3	6,4
Östasien	308	4,3
Oceanien	26,6	1,7
Sydostasien	41,9	5,1
Europa	334	2,8
Centraleuropa	21,0	2,4
Östeuropa	75,4	3,5
Västeuropa	237	2,6
Mellanöstern
Världen totalt	1 686	0,4

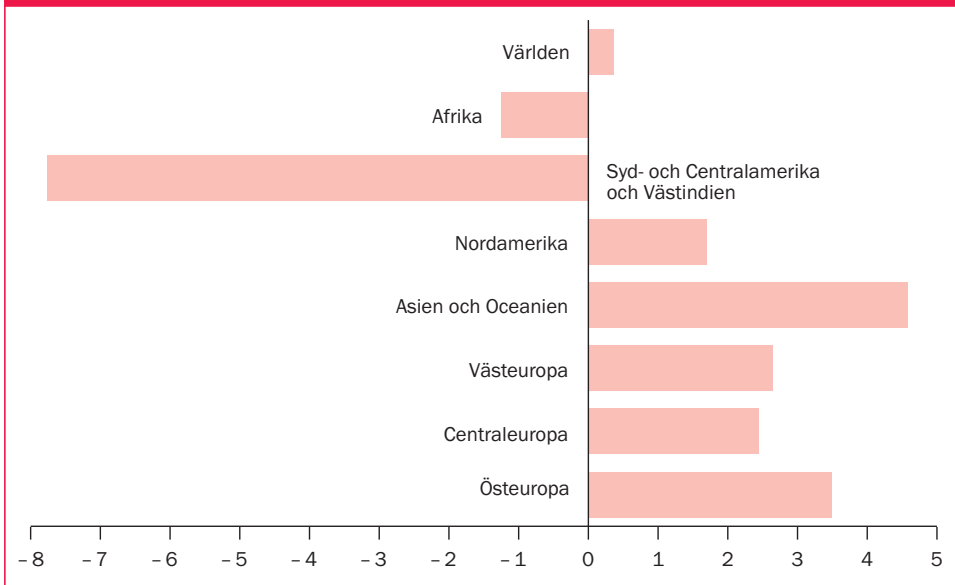
() = osäker uppskattning; = data otillgängliga. Militärutgifterna är angivna i löpande priser (2016), miljarder dollar. Alla förändringar i reellt värde för perioden 2015–16.

10 åren ledde nedgången i oljepriset till betydande minskningar. Minskningen av oljeinkomster har tvingat många oljeproducerande länder att sänka sin totala statsbudget och därmed även militärutgifterna. I Afrika, Syd- och Centralamerika och Mellanöstern har minskningen av militärutgifter i ett fåtal oljeexportberoende länder haft en stor inverkan på regionala trender.

Nedskärningar i de offentliga utgifterna har lett till resursprioriteringar och avvägningar mellan militära och sociala utgifter. I perioden efter oljepriskraschen indikerar uppgifterna från de nationella rapporterna om oljeexportberoende länder på en genomsnittlig minskning av

FÖRÄNDRING I MILITÄRUTGIFTER PER REGION, 2015–16

militärutgifter som är relativt större än minskningen i sociala sektorer såsom hälsa och utbildning.

Militärutgifter, statistik

Trots det har varit brist på frivillig rapportering till FN publicerar många stater information om militärutgifter i statliga rapporter, i budgetar och på andra offentligt tillgängliga plattformar. Ofullständig och felaktig information om militärutgifter är ett problem på grund av dess koppling till nationell säkerhet, men nationell transparens har förbättrats i många fall. 2016 samlade SIPRI in tillförlitliga och samstämmiga militärutgifter för 148 länder.

En utökad mängd av SIPRI:s data

SIPRI har uppnått en långsiktig ambition att publicera en utökad mängd data för militärutgifter som i vissa fall går tillbaka till 1949. Genom att tillhandahålla data i

fasta och löpande amerikanska dollar och som andel av bruttonationalprodukten erbjuder den utökade datamängden stora möjligheter till ny forskning och insikter i militärutgifternas dynamik. Uppgifterna gör det också möjligt att utforska långsiktiga trender för militärutgifter i olika regioner och länder, som täcker både kalla kriget och perioderna efter det kalla kriget. ●

10. INTERNATIONELL VAPEN-HANDEL OCH VAPENPRODUKTION

Mängden internationella överföringar av större vapen ökade med 8,4 procent mellan 2007–11 och 2012–16. De fem största vapen-exportörerna under 2012–16 – USA, Ryssland, Kina, Frankrike och Tyskland – stod för 74 procent av vapenexporten.

Sedan 1950 har USA och Ryssland (eller Sovjetunionen före 1992) genomgående varit de största exportörerna. De har tillsammans med västeuropeiska exportörer historiskt sett dominerat listan med de 10 största exportörerna och det finns inga tecken på att det kommer att ske några större förändringar den närmaste tiden. Faktum är att denna grupp ökade sin andel av den samlade globala exporten mellan 2007–11 och 2012–16. Denna grupp har fått sällskap av Kina som nu är fast etablerad som en av världens största exportörer av större vapen.

På den regionala nivån växte flödet av vapen till Mellanöstern med 86 procent mellan 2007–11 och 2012–16 medan flödet av vapen till Asien och Oceanien ökade med 7,7 procent. Däremot minskade flödet av

vapen till Europa markant (med 36 procent), liksom till Nord- och Sydamerika (med 18 procent) och Afrika (med 6,6 procent).

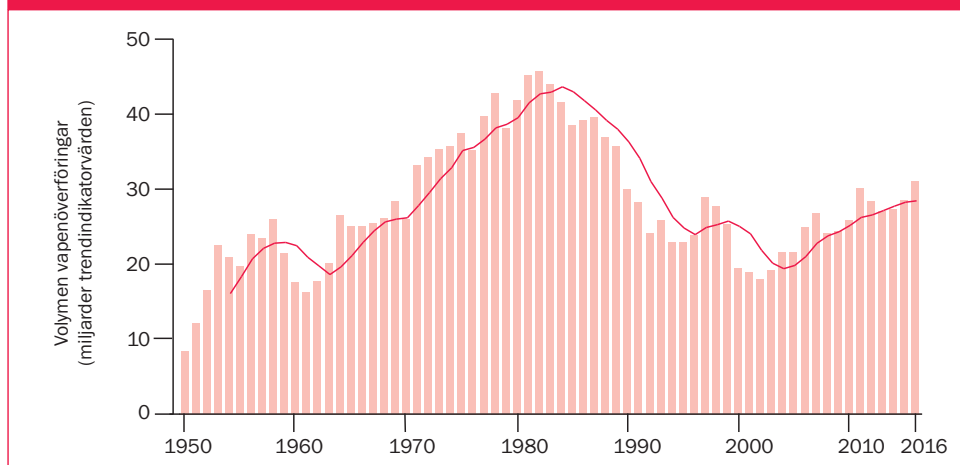
Vapen som levereras som militärt bistånd

Spänningar och konflikter pågick i stora delar av världen under 2016 och dessa hade ofta en direkt koppling till vapenanskaffning från utlandet. De vapen som används i dessa konflikter levereras ibland som bistånd. I andra fall är denna typ av bistånd mindre kopplad till pågående konflikter och stora spänningar utan används snarare som ett verktyg för att stödja eller förbättra bredare politiska förbindelser eller att få utländskt godkännande för sin politik. Medan volymen av vapenöverföringar som bistånd har sjunkit, fortsätter sådana överföringar att vara ett politiskt nyckelverktyg för vissa av huvudleverantörerna.

Transparens i vapenöverföringar

I likhet med trenden under senaste åren var 2016 återigen en besvikelse vad gäller öppenhet i vapenöverföringar. Antalet stater som rapporterar import och export av vapen till FN:s register över konven-

TRENDEN FÖR ÖVERFÖRINGAR AV STÖRRE VAPEN, 1950–2016

tionella vapen (UNROCA) var fortfarande lågt och medan den obligatoriska rapporteringen inom vapenhandelsfördraget (ATT) började på en godtagbar nivå 2016, väcker en jämförelse med UNROCA-rapporter frågor om huruvida de två instrumenten tillsammans kan bidra till att förbättra den totala öppenheten i den internationella vapenhandeln. Inga större förändringar skedde i transparensen på nationell och regional nivå.

Det finansiella värdet av vapenexport, 2015*

SIPRI:s statistik över internationella vapenöverföringar anger inte det finansiella värdet men det finns flera länder som offentliggör siffror på det finansiella värdet av sin vapenexport. Baserat på sådan statistik uppskattar SIPRI att det totala värdet för den internationella vapenhandeln 2015 uppgick till minst 91,3 miljarder dollar. Den faktiska siffran är dock troligtvis högre.

Utvecklingen inom vapenindustrin

Den totala försäljningen för SIPRI:s 100 största företag för vapenproduktion och militära tjänster minskade för femte året i rad under 2015.* Det var en liten minskning på 0,6 procent jämfört med 2014. Detta är den lägsta årliga nedgången som observerats sedan toppnoteringen 2010. Minskningen kan till stor del hänföras till den generella nedgången i försäljningen för USA-baserade företag, som fortsätter att dominera Top 100. Sammantaget uppvisar västeuropeiska vapentillverkare försäljningsökningar, vissa av dem kopplade till en omfattande export. Trots sanktioner ökade även Rysslands vapenindustri sin vapenförsäljning under 2015, främst beroende på

DE STÖRSTA EXPORTÖRERNA OCH IMPORTÖRERNA AV STÖRRE VAPEN, 2012-16

Exportör	Global andel (%)	Importörer	Global andel (%)
1 USA	33	1 Indien	13
2 Ryssland	23	2 Saudiarabien	8,2
3 Kina	6,2	3 UAE	4,6
4 Frankrike	6,0	4 Kina	4,5
5 Tyskland	5,6	5 Algeriet	3,7
6 Storbritannien	4,6	6 Turkiet	3,3
7 Spanien	2,8	7 Australien	3,3
8 Italien	2,7	8 Irak	3,2
9 Ukraina	2,6	9 Pakistan	3,2
10 Israel	2,3	10 Vietnam	3,0

inhemsk försäljning och viss export, medan nya och etablerade producenter visar blandade resultat.

En översyn av 14 års data om vapenindustrin bekräftar att rangordningen, särskilt för företag som rankas i topp 10, är mycket stabil. Det understryker det faktum att trots årliga variationer har vapenförsäljningen för företag som rankats i toppen och botten av SIPRI Top 100 stadigt ökat mellan 2002 och 2015 i fasta dollar. Det visar emellertid också på att de 10 största vapenföretagens andel av de totala årsintäkterna för SIPRI:s Top 100 har krympt under perioden.

* Senaste året för vilket data finns tillgängliga. ●

11. VÄRLDENS KÄRNVAPENARSENALER

I början av 2017 förfogade nio stater (USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike, Kina, Indien, Pakistan, Israel och Nordkorea) tillsammans över cirka 14 935 kärnvapen, varav 4150 var utplacerade, operativa kärnstridsspetsar. Nästan 1800 av dessa stridsspetsar hölls i högsta beredskap.

Kärnvapenarsenaler

Sammantaget fortsätter antalet kärnstridsspetsar att minska. Detta beror främst på nedskärningar av USA och Ryssland, som tillsammans innehar cirka 92 procent av världens kärnvapen. De reducerar sina utplacerade kärnvapen som ett resultat av 2010 års fördrag om åtgärder för vidare nedskärningar och begränsningar av strategiska offensiva vapen (Nya START) samtidigt som de gör unilaterala nedskärningar i sina lager av kärnstridsspetsar. Samtidigt förbereder dock både USA och Ryssland att genomföra omfattande och dyra program för att ersätta och modernisera sina kärnstridsspetsar, missilsystem och luftburna system för kärnvapenbärare samt anläggningar för produktion av kärnvapen.

De övriga kärnvapenmakterna har betydligt mindre kärnvapenarsenaler, men samtliga har pågående utveckling eller utsättning av nya vapensystem, eller har tillkännagivit sina avsikter att göra det. Kina, Indien, Nordkorea och Pakistan förväntas utöka omfattningen av sina kärnvapenarsenaler.

Nordkorea fortsätter att prioritera sitt militära kärnvapenprogram som ett centralt element i sin nationella säkerhetsstrategi, och genomförde sina fjärde och femte provsprängningar av kärnvapen under 2016. Med dessa tester steg det totala antalet kärnvapensprängningar som registrerats i världen sedan 1945 till 2057.

VÄRLDENS KÄRNVAPENARSENALER, 2016

Land	Utplacerade stridsspetsar	Andra stridsspetsar	Total arsenal
USA	1 800	5 000	6 800
Ryssland	1 950	5 050	7 000
Storbritannien	120	95	215
Frankrike	280	20	300
Kina	–	270	270
Indien	–	120–130	120–130
Pakistan	–	130–140	130–140
Israel	–	80	80
Nordkorea	–	(10–20)	(10–20)
Total	4 150	10 785	14 935

.. = ej tillämpligt eller ej tillgängligt; – = noll; () = osäker siffra. "Andra stridsspetsar" omfattar operativa stridsspetsar på lager eller avvecklade stridsspetsar som väntar på skrotning. Alla siffror är ungefärliga och inhämtade i januari 2017.

Otillräcklig transparens

Tillgången på tillförlitlig information om hur kärnvapenstaternas arsenaler och kapacitet ser ut varierar mycket. USA har lämnat ut utförliga uppgifter om sina lager och arsenaler. Frankrike och Storbritannien har också lämnat ut uppgifter. Ryssland vägrar avslöja detaljerade uppgifter om den arsenal som omfattas av Nya START-fördraget, även om man delger USA sådan information, och den amerikanska regeringen har slutat att släppa ut detaljerad information om ryska och kinesiska kärnvapenarsenaler. Indiens och Pakistans regeringar tillhandahåller information om vissa av sina missiltester, men ingen information om status eller storlek på respektive arsenaler. Israels policy är att inte uttala sig om sin kärnvapenarsenal och Nordkorea offentliggör ingen information om sin kärnvapenkapacitet. ●

VÄRLDENS LAGER AV KLYVBART MATERIAL, 2016

Råämnet till kärnvapen är klyvbart material, antingen höganriktat uran (HEU) eller separerat plutonium. Kina, Frankrike, Ryssland, Storbritannien och USA har producerat både HEU och plutonium för användning i sina kärnvapen, Indien och Israel har huvudsakligen producerat plutonium och Pakistan har huvudsakligen producerat HEU men stärker sina möjligheter att producera plutonium. Nordkorea har producerat plutonium för användning i kärnvapen men kan även ha producerat HEU. Alla länder med en civil kärnkraftsindustri har förmågan att framställa klyvbart material.

Den internationella panelen för klyvbart material (International Panel on Fissile Materials) sammanställer information om världens lager av klyvbart material.

Världens lager, 2016

Höganriktat uran	~1 340 ton
Separerat plutonium	
Militära lager	~230 ton
Civila lager	~285 ton

SIPRI FAKTABLAD

Varje år, innan publiceringen av nästa utgåva av SIPRI:s årsbok publicerar SIPRI datauppsättningar om viktiga forskningsämnen som täcker det senaste året för vilket data finns tillgängliga. Varje publicering innehåller ett detaljerat, uppdaterat faktablad som belyser SIPRI:s viktigaste upptäckter – upptäckter som utforskas mer grundligt i motsvarande kapitel i årsboken.

Fleurant, A., Perlo-Freeman, S., Wezeman, P. D., Wezeman, S. T. och Kelly, N., 'The SIPRI Top 100 arms-producing and military services companies, 2015', SIPRI Fact Sheet, December 2016, <<https://www.sipri.org/publications/2016/sipri-fact-sheets/sipri-top-100-arms-producing-and-military-services-companies-2015>>.

Fleurant, A., Wezeman, P. D., Wezeman, S. T., och Tian, N., 'Trends in international arms transfers, 2016', SIPRI Fact Sheet, February 2017, <<https://www.sipri.org/publications/2017/sipri-fact-sheets/trends-international-arms-transfers-2016>>.

Tian, N., Fleurant, A., Wezeman, P. D. och Wezeman, S. T., 'Trends in world military expenditure, 2016', SIPRI Fact Sheet, April 2017, <<https://www.sipri.org/publications/2017/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2016>>.

Kile, S. N. och Kristensen, H. M., 'Trends in world nuclear forces, 2017', SIPRI Fact Sheet, July 2017, <<https://www.sipri.org/publications/2017/sipri-fact-sheets/trends-world-nuclear-forces-2017>>.

12. KÄRNVAPENNEDRUSTNING, ICKE-SPRIDNING OCH RUSTNINGSKONTROLL

Mot ett nytt rättsligt bindande instrument för kärnvapennedrustning

2016 antog FN:s generalförsamling en resolution om inledande av förhandlingar under 2017 som leder till eliminering av kärnvapen. Resolutionen var en följd av tidigare intensiva diskussioner i den öppna arbetsgruppen för kärnvapennedrustning, som sammanträdde i Genève för att slutföra sin rapport till FN:s generalförsamling. Rapporten innehöll en rekommendation att under 2017 sammankalla en internationell konferens öppen för alla nationer för att inleda förhandlingar om ett rättsligt bindande förbud mot kärnvapen, som leder till att de elimineras.

FN:s generalförsamling och första utskott röstade också för att upprätta en förberedande grupp på hög nivå som sammanträder i Genève i två sessioner på två veckor vardera, den första 2017 och den andra 2018, för att behandla och föreslå om väsentliga delar i ett framtida internationellt icke-diskriminerande och multilateralt fördrag som är faktiskt kontrollerbart om förbud mot framställning av klyvbart material för kärnvapen eller andra typer av kärnladdningar.

Nedrustningskonferensen, världens enda multilaterala förhandlingsforum för rustningskontroll och nedrustningsavtal, misslyckades återigen att komma överens om ett arbetsprogram för 2016 och kunde därmed inte inleda förhandlingar om någon av punkterna på dagordningen.

Rysk-amerikansk kärnvapenbegränsning

Under 2016 förblev dialogen mellan Ryssland och USA om kärnvapen-

20-ÅRS DAGEN AV FÖRDRAGET OM FULLSTÄNDIGT FÖRBUD MOT KÄRNSPRÄNGNINGAR

2016 inföll 20-årsdagen av öppnandet för undertecknande av fördraget om fullständigt förbud mot kärnsprängningar (CTBT) den 24 september 1996. För att främja CTBT:s ikraftträdande utfärdades ett ”gemensamt uttalande om fördraget om fullständigt förbud mot kärnsprängningar från icke-spridningsavtalets kärnvapenstater” den 15 september 2016. I detta utlovades att man skulle sträva efter en snar ratificering och ett snabbt ikraftträdande av CTBT. Detta följdes av antagandet av resolution 2310 av FN:s säkerhetsråd den 23 september 2016, som uppmanade alla stater som antingen inte har undertecknat eller inte ratificerat CTBT – i synnerhet de åtta resterande staterna i bilaga 2 – att göra det utan ytterligare dröjsmål.

begränsning, nedrustning och icke-spridning stillastående genom de försämrade politiska förbindelserna mellan de två länderna. USA och Ryssland fortsatte att tillämpa 2010 års fördrag om åtgärder för vidare nedskärningar och begränsningar av strategiska offensiva vapen (Nya START). Utsikterna för att de båda sidorna ska komma överens om att göra ytterligare nedskärningar i sina strategiska kärnvapen verkade dock alltmer avlägsna. Inga framsteg gjordes för att lösa dödläget efter USA:s påstående att Ryssland under kalla kriget-eran brutit mot ett viktigt fördrag som begränsar om rustningskontroll medeldistans-kärnvapen (1987 års avtal om avskaffande av medel- och kortdistansrobotar, INF-fördraget.) Ryssland avvisade anklagelsen och svarade med sina egna frågeställningar beträffande avtalets efterlevnad. Under året avbröt också Ryssland genomförandet av ett bilateralt avtal med USA för en oåterkallelig

SAMMANFATTNING AV INTERNATIONELLA KONVENTIONER, INSTRUMENT OCH INITIATIV RELATERADE TILL KÄRNSÄKERHET

Namn	Undertecknat/ upprättad år	Antal parter	Beskrivning
Konventionen om fysiskt skydd av kärnämne (CPPNM)	1979	153	Kräver att staterna vidtar lämpliga åtgärdsnivåer för fysiskt skydd av kärnämne under internationell transport
Globalt partnerskap mot spridningen av massförstörelsevapen och -material	2002	29	Finansierar och samordnar aktiviteter för att motverka risker för kemisk, biologisk, radiologisk och nukleär terrorism
Initiativet om säkerhet mot spridning av massförstörelsevapen (PSI)	2003	107	Koordinerar länders frivilliga åtgärder för att stoppa spridningsrelaterad handel med massförstörelsevapen, deras leveranssystem och relaterat material
FN:s säkerhetsråd Resolution 1540	2004	193	Kräver att stater upprättar nationella kontroller och föreskrifter för att förhindra olaglig handel med kärnmaterial
Internationella konventionen om bekämpande av nukleär terrorism (ICSANT)	2005	106	Främjar samarbete för att förhindra innehav och användning av radioaktivt material eller anordningar och användning eller skadegörelse av kärntekniska anläggningar för terroristhandlingar
Globala initiativet för att bekämpa nukleär terrorism (GICNT)	2006	86	Genomför multilaterala aktiviteter för kärnsäkerhet för att förebygga, upptäcka och motverka nukleär terrorism

Obs: En ändring av CPPNM trädde ikraft i maj 2016 och man ändrade då namnet till Konventionen om fysiskt skydd av kärnämne och kärntekniska anläggningar.

eliminering av plutonium från avvecklade kärnstridspetsar som förklarats överstiga försvarsbehoven.

Toppmötet och kärnsäkerhet

Det fjärde och sista mötet i en rad toppmöten om kärnsäkerhet hölls i Washington, DC, den 31 mars – 1 april 2016. Ett av huvudmålen med mötet var att hitta sätt att upprätthålla den politiska drivkraft som skapats av de tidigare toppmötena för att stödja länders och internationella organisationers arbete för att stärka det globala systemet för kärnsäkerhet efter 2016.

Kärnavtalet med Iran

Iran fortsatte att genomföra de restriktiva åtgärderna i den gemensamma övergripande handlingsplanen (JCPOA) som omfattar begränsningar av landets kärnkraftsprogram. JCPOA-avtalet, som främjades av EU, undertecknades i juli 2015 av Iran och E3/EU+3 (Frankrike, Tyskland och Storbritannien plus Kina, Ryssland och USA). Internationella atomenergiorganet övervakar och verifierar att Iran uppfyller sina JCPOA-förpliktelser. ●

13. SÄKERHETSHOT FRÅN KEMISKA OCH BIOLOGISKA MATERIAL

Undersökning av anklagelser om användning av kemiska vapen i Irak och Syrien

Under 2016 förekom flera fall av påstådd och bekräftad användning av kemiska vapen i de väpnade konflikterna i Irak och Syrien. Regeringar fortsatte att inrikta sig på den Islamiska staten och dess miss-tänkta kemiska vapenrelaterade infrastrukturer i samband med slaget om Mosul 2016. FN:s säkerhetsråd förblev splittrat om huruvida den syriska regeringen hade använt sig av kemisk krigföring.

Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW), det organ som implementerar 1993 års konvention om kemiska vapen, försökte bekräfta fullständigheten och korrektheten i Syriens förklaringar genom arbetet i bedömningsteamet (Declaration Assessment Team), undersökningsmissionen (Fact-Finding Mission) samt den för OPCW och FN gemensamma utredningsmekanismen (JIM) i Syrien. JIM producerade fyra stora rapporter under 2016 som kom fram till att en rebellgrupp var ansvarig för minst en händelse med användning av svavelse-naps-gas i Syrien, medan syriska regeringsstyrkor var ansvariga för tre fall av spridning av klor. Syrien och åtta andra stater bestred JIM:s slutsatser vad gällde de syriska regeringsstyrkornas användning. Ett stort antal regeringar accepterade JIM:s övergripande resultat, medan andra avstod från att ta offentlig ställning i frågan om den syriska regeringen hade tillåtit användningen av sådana vapen. JIM:s mandat ändrades och förlängdes för ett år, men har fortfarande i uppdrag att utreda

ansvar för utvalda (även nya) fall av påstådd kemisk vapen-användning.

Det förekom ytterligare anklagelser om innehav och användning av kemiska vapen i samband med de fortsatta striderna i Irak. OPCW tillhandahöll rådgivning och stöd till Irak i samband med påstådd kemisk vapen-användning och för att stödja den planerade förstöringen av resterna av kemiska vapen från Saddam Husseins styre. OPCW genomförde också en maritim insats för eliminering av kemiska vapen i Libyen, den andra av denna typ av operation. (Den första var i Syrien 2013–14.)

Begränsning av biologiska och kemiska vapen

Rysslands förslag att förhandla fram en ny multilateral konvention mot kemisk och biologisk terrorism vid nedrustningskonferensen möttes med blandade reaktioner. Den åttonde översynskonferensen av 1972 års konvention om biologiska vapen och toxinvapen hölls i november 2016 och man enades om en minimalistisk process mellan sammanträdena bestående av årliga möten mellan statsparterna för perioden 2017–20. Man kom också överens om att förlänga mandatet för enheten för genomförandestöd (om inte annat beslutas senare) för perioden 2017–21 och att fortsätta med den samarbetsdatabas som inrättats vid sjunde översynskonferensen. ●

14. BEGRÄNSNING AV KONVENTIONELLA VAPEN

Internationella Rödakorskommitténs vägledning och dess tillämpning i urban krigsföring

Genèvekonventionerna är ett internationellt riktmärke för uppförande under väpnad konflikt. 2011 inledde Internationella Rödakorskommittén (ICRC) ett flerårigt projekt för att uppdatera en serie kommentarer som ger vägledning till stater om hur man tolkar och genomför konventionerna. Den första uppdateringen avser konventionen angående förbättrande av behandlingen av sårade och sjuka tillhörande stridskrafterna i fält och ingår i en serie kommentarer som kommer att beakta förändringar i väpnade konflikters karaktär. En av de viktigaste frågorna i den uppdaterade kommentaren är hur man tillämpar Genèvekonventionerna på icke-internationella väpnade konflikter. Andra viktiga frågor är hur man skyddar det humanitära biståndets opartiskhet, attackerna mot vårdpersonal och den ökade användningen av militära krafter och våld i befolkade områden.

Humanitär vapenbegränsning

Användningen av explosiva vapen i befolkade områden (EWIPA) är ett växande problem för ICRC och har även ingått i pågående insatser för humanitär vapenbegränsning. År 2016 rapporterades närmare 42 000 civila döda eller skadade av explosiva vapen och bombningen av Aleppo var lågvattenmärket för denna form av krigsföring. Konventionen från 1981 om vissa konventionella vapen (CCW-konventionen) var särskilt utformad för att skydda civila och stridande i situationer med väpnad konflikt, men den femte

översynskonferensen för uppdatering av konventionen misslyckades med att effektivt hantera frågor som rör EWIPA, brandvapen och ny teknologi i krigsföring. Pågående försök att utöka omfattningen av befintliga system för humanitär vapenbegränsning innefattar dock diskussioner om dödliga autonoma vapensystem och några nystartade insatser från den avgående amerikanska administrationen att reglera den internationella överföringen och användningen av beväpnade obemannade luftfarkoster (UAV, eller drönare) och för att öka öppenheten om deras användning. Dessutom träffades stater för att diskutera genomförandet av FN:s handlingsprogram för handeldvapen och lätta vapen (SALW) och man enades i starka ordalag om de könsrelaterade aspekterna för spridning av SALW och våld samt FN:s hållbara utvecklingsmål.

Begränsning av konventionella vapen i Europa

Europa är den enda regionen som har skapat ett integrerat system för begränsning av konventionella vapen. Det råder emellertid enighet om att denna ram, som skapades under 1990-talet, inte längre ger de resultat som förväntas av den. Djup splittring mellan Ryssland och Västländerna om orsakssammanhangen uppstod 2016 under diskussionerna inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Efter ett tyskt initiativ gick dock OSSE med på att inleda en strukturerad dialog om nuvarande och framtida utmaningar och risker för säkerheten på OSSE-området, med en särskild inriktning på kontroll av konventionella vapen. ●

15. KONTROLL AV HANDEL MED VAPEN OCH MATERIAL MED DUBBLA ANVÄNDNINGSSOMRÅDEN

FN:s vapenhandelsfördrag

Ett extra möte mellan konventionsstaterna (CSP1.5) till vapenhandelsfördraget (ATT) ägde rum i februari 2016 och den andra konferensen mellan konventionsstaterna (CSP2) ägde rum i augusti 2016. Vid mötet i februari fattades viktiga beslut avseende ATT:s sekretariats roll och funktion. Vid CSP2 uppnåddes enighet om den fasta tillsättningen av chefen för ATT:s sekretariat, Dumisani Dladla, de rekommenderade rapportmallarna för den inledande rapporten om fördragets genomförande och årsrapporten om vapenöverföringar, förslag till riktlinjer för ATT:s frivilliga fond och inrättandet av tillfälliga arbetsgrupper om effektivt genomförande av ATT, fördragets universalisering samt transparens och rapportering. Stora utmaningar kvarstår avseende ATT:s praktiska betydelse: de låga anslutningsnivåerna i Asien och Mellanöstern, de kommersiella och politiska överväganden som formar tolkningen av bestämmelserna i fördraget, det faktum att viktiga vapenexporterande och -mottagande länder förblir utanför fördraget samt begränsningar i sekretariatets roll och kapacitet.

Multilaterala vapenembargon

Under 2016 var 38 multilaterala vapenembargon i kraft: 15 införda av FN, 22 av EU och ett av Arabförbundet. Av EU-embargona var 11 direkt implementerade FN-beslut, tre var implementerade FN-embargon med modifierad geografisk omfattning eller utsträckning vad avser de typer av vapen som omfattades och 8 hade ingen motsvarighet i FN. Det enda embar-

MULTILATERALA VAPENEMBARGON I KRAFT, 2016

FN (15 embargon)

- Centralafrikanska republiken (IST)
- Demokratiska Republiken Kongo (IST)
- Elfenbenskusten (IST) • Eritrea • Irak (IST)
- Iran • IS, al-Qaida och anknutna individer och organisationer • Jemen (IST) • Libanon (IST) • Liberia (IST) • Libyen (IST)
- Nordkorea • Somalia (IST) • Sudan (Darfur)
- Talibanerna

EU (22 embargon)

- Tillämpningar av FN:s embargon (11):
- Al-Qaida, Talibanerna och anknutna individer och organisationer • Centralafrikanska republiken (IST) • Demokratiska Republiken Kongo (IST) • Elfenbenskusten (IST) • Eritrea • Irak (IST) • Jemen (IST)
 - Libanon (IST) • Liberia (IST) • Libyen (IST)
 - Somalia (IST)

Anpassningar av FN:s embargon (3):

- Iran • Nordkorea • Sudan (Darfur)
- Embargon utan motsvarighet i FN (8):
- Belarus • Egypten • Kina • Myanmar
 - Ryssland • Sydsudan • Syrien • Zimbabwe

Arabförbundet (1 embargo)

- Syrien

IST = Icke-statliga trupper.

got från Arabförbundet (mot Syrien) hade ingen motsvarighet i FN. De flesta av dessa embargon täcker bara konventionella vapen. FN:s och EU:s embargon mot Iran och Nordkorea och EU:s embargo mot Ryssland täcker emellertid också export av material med dubbla användningsområden. Inga nya multilaterala vapenembargon infördes under 2016. Genomförandet av FN:s embargon var återigen inte problemfria, vilket framgår av rapporterna från de olika expertpaneler som ansvarar för övervakningen av deras genomförande.

Exportkontrollregimer

Samtliga multilaterala exportkontrollregimer – Australiengruppen, Missilteknologi-regimen (MTCR), Nuclear Suppliers Group (NSG, gruppen av länder som levererar kärnmaterial) samt Wassenaar-arrangemanget om kontroll av export av konventionella vapen och varor och teknik med dubbla användningsområden (Wassenaar Arrangement, WA) – fortsatte arbetet med att uppdatera sina respektive listor och riktlinjer för handelskontroll. De flesta av regimerna stötte fortsatt på svårigheter med att godkänna nya medlemmar till följd av kravet att alla medlemmar måste godkänna ansökan. Men i juni 2016 kom Indien till slut ett steg närmare sitt mål med att ansluta sig till exportkontrollregimerna genom att bli ett deltagande land i MTCR och i Haag-uppförandekoden mot spridning av ballistiska missiler. Diskussionerna fortsatte i alla regimer om hur man bättre kan nå ut till icke-deltagande länder. Flera av regimerna genomförde bredare uppsökande dialoger som handlade om mer än tekniska genomgångar.

EU:s kontrollsystem för dubbla användningsområden

EU:s översyn av bestämmelserna kring export, transitering och förmedling av material med dubbla användningsområden fortsatte under 2016. Det är inte troligt att man kommer fram till en lösning före 2018. I september 2016 lade kommissionen fram ett lagstiftningsförslag som innehåller flera element som har väckt negativa reaktioner från industrin och flera EU-medlemsländer och som skulle utgöra en grundläggande förändring av aspekterna för EU:s kontrollsystem för dubbla användningsområden. Elementen var: en utvidgning av definitionen av produkter med dubbla användningsområ-

den till att omfatta vissa typer av tekniker för it-övervakning, en EU-kontrollista som för första gången sträcker sig längre än de fyra exportkontrollregimernas listor, en utvidgning av de så kallade ”catch-all” kontrollerna för olistade varor för att täcka in föremål som kan vara avsedda att användas vid kränkningar av de mänskliga rättigheterna eller internationell humanitär rätt eller i samband med terroristhandlingar och en utvidgning av de kriterier som staterna är skyldiga att tillämpa vid bedömning av licensansökningar till att omfatta frågor som rör mänskliga rättigheter, internationell humanitär rätt och terrorism.

Tillämpa människorättsfrågor för exportkontroll av material med dubbla användningsområden

Tillämpningen av människorättsnormer för vapenexportkontroll har varit allmänt accepterade i många år. Men deras tillämpning på exportkontroller av material med dubbla användningsområden har alltid varit mindre tydlig och mer varierade. Denna fråga har fått ökad uppmärksamhet till stor del som en följd av tillägget av ett antal system för övervakning av information och kommunikationsteknik till WA:s och EU:s förteckning över material med dubbla användningsområden. Dessa föremål har identifierats till stor del på grund av de människorättsfrågor som är förknippade med deras användning. Införandet av dessa i WA:s och EU:s förteckning över material med dubbla användningsområden har lett till krav på ytterligare utvidgning inom området för den typ av övervakningssystem som är föremål för kontroll. På EU-nivå har detta också lett till diskussioner om att skapa en tydligare koppling mellan exportkontrollerna av material med dubbla användningsområden och tillämpningen av människorättsnormer. ●

SIPRI DATABASES

SIPRI Military Expenditure Database

I databasen finns enhetliga tidsserier för militärutgifterna i 172 länder sedan 1988. De möjliggör jämförelse av ländernas militärutgifter i lokal valuta i löpande priser, i amerikanska dollar i fasta priser och växelkurser samt som andel av bruttonationalprodukten (BNP).

SIPRI Arms Transfers Database

Denna databas visar alla internationella vapenöverföringar av större konventionella vapen sedan 1950 i sju kategorier. Databasen är den mest omfattande allmänt tillgängliga källan för internationella vapenöverföringar.

SIPRI Arms Embargoes Database

Databasen innehåller information om alla vapenembargon som införts av en internationell organisation, som EU eller FN, eller av en grupp av länder. Alla embargon som är i kraft, eller varit i kraft sedan 1998 ingår.

SIPRI National Reports Database

Databasen innehåller länkar till alla offentligt tillgängliga nationella rapporter om vapenexport och uppdateras ständigt för att innefatta länkar till nyligen publicerade nationella rapporter om vapenexport.

SIPRI Multilateral Peace Operations Database

Databasen innehåller information om alla fredsoperationer, både FN-ledda och andra, sedan 2000. I de samlade uppgifterna ingår plats, datum för utplacering och tidsram för uppdragets längd, mandat, deltagande länder, antal personer som deltar i uppdraget, kostnader och antalet dödsfall.

Adressen till SIPRI:s databaser är: **www.sipri.org/databases**

HUR MAN BESTÄLLER SIPRI YEARBOOK 2017

SIPRI Yearbook 2017: Armaments, Disarmament and International Security

Publiceras för SIPRI, tryckt och i elektroniskt format, av Oxford University Press

ISBN 978-0-19-881180-0, inbunden

ISBN 978-0-19-184859-9, online

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

Mer information finns på www.sipriyearbook.org

**STOCKHOLM INTERNATIONAL
PEACE RESEARCH INSTITUTE**

Signalistgatan 9
SE-169 72 Solna, Sweden
Telefon: +46 8 655 97 00
E-post: sipri@sipri.org
Internet: www.sipri.org

SIPRI YEARBOOK 2017

Armaments, Disarmament and International Security

SIPRI årsbok är uppskattad över hela världen av politiker, diplomater, journalister, forskare, studenter och medborgare som en pålitlig och oberoende källa till information och analyser om upprustning, nedrustning och internationell säkerhet. Sammanfattningen ger en översikt av utvecklingen inom internationell säkerhet, vapen och teknik, militärutgifter, vapenhandel och vapenproduktion samt väpnade konflikter tillsammans med satsningar för att begränsa konventionella vapen, kärnvapen samt kemiska och biologiska vapen.

Detta häfte sammanfattar kapitlen i den 48:e upplagan av SIPRI:s årsbok och innehåller redogörelser för utvecklingen under 2016, inklusive

- *Väpnade konflikter och konflikthantering*, med fokus på Mellanöstern och Nordafrika, europeisk säkerhet och fredsavtalet i Colombia samt analyser av globala och regionala trender i fredsoperationer
- *Säkerhet och utveckling*, innefattande studier om att upprätthålla fred och hållbar utveckling på farliga platser, tvångsflyttningar i instabila situationer och kopplingar mellan klimatförändringar och våldsamma konflikter
- *Militärutgifter, vapenproduktion och internationella vapenöverföringar*
- *Världens kärnvapenarsenaler*, med en översikt över var och en av de nio kärnvapenmakterna
- *Kärnvapenkontroll*, med utvecklingen av multilateral vapenkontroll och nedrustning och diskussion om genomförandet av Irans kärnavtal
- *Begränsning av konventionella vapen*, med studier om humanitär vapenbegränsning och det aktuella läget för begränsning av konventionella vapen i Europa
- *Säkerhetshoten från kemiska och biologiska material*, inklusive undersökningen av anklagelser om användning av kemiska vapen i Mellanöstern
- *Kontroll av handel med vapen och material med dubbla användningsområden*, med fokus på utvecklingen inom FN:s vapenhandelsfördrag, multilaterala vapenembargon och exportkontrollregimer

samt en 10-årsöversikt över mönstret för väpnade konflikter, en sammanfattning av globalt fredsindex (GPI) och bilagor med fördrag och avtal om rustningsbegränsningar och nedrustning, internationella organisationer för säkerhetssamarbete och nyckelhändelser under 2016.